

Оксана Анатоліївна Ковальова,
кандидатка психологічних наук,
завідувачка відділу проектування розвитку
обдарованості Інституту обдарованої дитини
НАПН України,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-0161-4026>

Олена Петрівна Демченко,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової освіти
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

 <https://orcid.org/0000-0001-5975-4470>

УДК 37.01

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2023-2\(89\)-43-49](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2023-2(89)-43-49)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Анотація.

Стаття ґрунтується на дослідженні особливостей європейської політики у сфері розвитку та підтримки обдарованих і талановитих здобувачів освіти. Її присвячено осмисленню відмінностей і дефіцитів української обдарованої освіти та визначенню напрямів її модернізації. Автори зазначають, що в законодавчому, теоретичному та практичному контекстах як деяких країн Європи, так і України, є питання, що потребують подальшого вирішення. Це, серед інших, такі: невизнання високообдарованих учнів особами з особливими потребами; неузгодженість термінологічної бази, обмежені зв'язки між експертами Європи та України в цій сфері знань і недостатність вивчення підходів один одного. Автори роблять спробу окреслити шляхи подолання цих та інших проблем.

Ключові слова: обдаровані учні; високі здібності; особливі потреби; освітня політика; українська освіта; Європейський Союз.

Останні глобальні зміни у світі, російсько-українська війна та її наслідки, повна трансформація України та стратегія її євроінтеграції не залишають місця для застарілих стилів життя, неефективних способів виховання та навчання дітей. У післявоєнні часи Україну чекає кропітка праця з перебудови всіх суспільних процесів і модернізація всіх сфер професійної діяльності. Потребує кардинальної перебудови і система освіти. З огляду на те, що стара система суспільного устрою в Україні зараз переживає повний апгрейд, і в освітній галузі нам потрібно не пристосовувати пострадянську систему до нових викликів, а будувати нові сенси та нову освітню систему, яка стане більш справедливою, ефективною, сучасною та буде сприяти зна-

ходженню кожним учнем власного призначення в житті та набуттю ним здатності бути щасливим.

Особливо важливим завданням у цьому напрямі є розвиток і підтримка обдарованих учнів, які володіють непересічними здібностями та потенціалом для досягнення виняткових результатів. З огляду на вибір європейського вектору, Україна зобов'язана розробити стратегію модернізації освіти обдарованих учнів у відповідності до європейських реалій та вимог.

Питаннями модернізації освіти в Україні досліджували такі видатні науковці, як В. Кремень, В. Огнев'юк, А. Бойко, О. Ляшенко, Н. Бібік та ін. Проблему модернізації освіти в умовах європейської інтеграції розглядав Ю. Юшкевич, який

визначив це поняття як прогресивний динамічний розвиток у напрямку підвищення якості освіти та її економічної ефективності, гуманізації та гуманітаризації освітнього простору [1]. Оптимальною формою модернізації системи вищої освіти за його висновками є впровадження «студентоцентричної моделі навчання», концептуальну основу якої становлять персоналізація, компетентнісний підхід, забезпечення реалізації принципу свободи та формування почуття відповідальності за власне навчання. Колектив науковців під керівництвом А. Бойка у своєму дослідженні розкриває концептуальні засади модернізації організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти, важливими напрямками якої є реформування мережі закладів позашкільної освіти, модернізація змісту позашкільної освіти та розроблення сучасних освітніх технологій, осучаснення програми професійного підготовки педагогів [2].

Шляхи вдосконалення освіти обдарованих учнів на різних етапах української освіти розробляли М. Гальченко, Л. Карпова, В. Камишин, Н. Поліхун, Г. Руда та ін. Науковцем Б. Піонтковським-Вихватнем у дослідженні, що присвячене модернізації змісту навчання обдарованих учнів у закладах загальної середньої освіти України, з'ясовано, що реалізацію освітнього підходу з обдарованими учнями можна втілити через такі принципи: навчання діяльності, керованого переходу від діяльності в навчальній ситуації до діяльності в життєвій ситуації і від спільної навчально-пізнавальної діяльності до самостійної [3]. Так, В. Ільченко у своїх публікаціях виокремлює та досліджує структурні елементи навчального середовища обдарованих учнів «у світлі переорієнтації традиційної освіти на принципи і методичні підходи формування творчої обдарованої особистості, формування її життєствердного національного образу світу», а саме: етносоціоприродне довкілля учня, матеріальну базу школи, навчально-методичне забезпечення тощо [4].

Порівняльні дослідження між Україною і країнами ЄС з тематики обдарованості здійснювали О. Антонова, І. Волощук, Л. Кокоріна, М. Міленіна, М. Садова та ін. Зокрема М. Бойченко у своїх працях зазначає, що перспективним напрямом в освіті обдарованих учнів, з огляду на закордонний досвід, є менторство [5]. А у співпраці з І. Чистяковою ця дослідниця в іншому дослідженні визначає головними перевагами артистичної освіти Польщі та Німеччини навчання за індивідуальними програмами у спеціалізованих мистецьких закладах, використання в освітньому процесі занять з видатними митцями та підтримку установами культури [6].

Аналіз джерел дав змогу прийти до певних узагальнень. *Модернізацію освіти* розуміємо як приведення її у відповідність до сучасних вимог, оновлення, суттєві зміни всіх ланок, докорінна

перебудова її системи. У контексті розвитку і підтримки обдарованої та талановитої молоді можна говорити навіть про формування деяких відсутніх ланок і компонентів системи, становлення яких є необхідними на цьому історичному етапі країни.

Метою статті є виокремлення ключових напрямів модернізації освіти обдарованих учнів в умовах підготовки до вступу в ЄС. Аналізуючи особливості європейської політики підтримки обдарованих і талановитих людей, беручи за основу інноваційні підходи та практики європейських країн, ми ставимо за мету запропонувати у статті конкретні шляхи забезпечення обдарованим учням України високоякісну освіту.

Завдання статті: 1) виокремити проблемні аспекти української освіти обдарованих у порівнянні з європейською; 2) розкрити підходи країн Європейського союзу у вивченні, розвитку та підтримці обдарованих дітей та молоді в історичному та сучасному вимірі; 3) розробити пропозиції до модернізації обдарованої освіти України з урахуванням вимог сьогодення.

Методи дослідження. Для досягнення мети статті автори використовували загальнонаукові методи дослідження. Насамперед це теоретичні та комплексні методи, а саме: абстрагування, аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, а по-друге, деякі емпіричні, а саме: спостереження і порівняння.

Розробляючи питання становлення системи освіти обдарованих в Україні в контексті сучасних глобалізаційних викликів, історичної ситуації на основі узагальнення наукових досліджень і практичного досвіду нами було виявлено суперечності, які прослідковуються як в країнах ЄС, так і в Україні.

– *У законодавчому та науковому полі ЄС та України до кінця не впорядкована термінологія.* У більшості країн використовуються терміни «обдарованість / талант» як рівноцінні. У науковому полі декількох країн (Бельгія, Норвегія, Румунія, Фінляндія, Швеція) не виявлено використання вищезгаданих понять. Натомість педагоги користуються сполученнями «молоді люди з високими здібностями / потенціалом», «учні, здатні до високих досягнень» тощо. Назви та пояснення термінів, які використовуються в українській науці в межах теорії обдарованості та освітньої практики, часто відрізняються від європейської. Немає єдиної позиції щодо співвідношення понять «талант», «обдарованість», «геніальність» тощо.

В Україні також відсутні нормативні документи, які б унормовували термінологію у сфері обдарованості, її видів тощо.

– *Відсутність єдиного підходу до позначення дітей із проявом високих здібностей, видів обдарованості.* Освіта обдарованих учнів у країнах

ЄС активно розвивається останніми роками, проте законодавча база і практика педагогічної роботи з пошуку талантів і створення умов для їх реалізації в національних системах суттєво відрізняється. Є країни з розробленими спеціальними законами і програмами для обдарованих (Австрія, Польща, Іспанія, Болгарія, Угорщина та ін.). Не в усіх країнах ЄС, а також в Україні, на законодавчому та практичному рівнях утверджено статус людей із високими здібностями як осіб з «особливими освітніми потребами». Лише в частині країн ЄС (Бельгії, Данії, Мальті, Нідерландах, Іспанії, Болгарії, Словаччині, Угорщині) обдаровані діти та молодь вважаються особами, які мають «особливі освітні потреби» чи «потребують особливої освіти».

Освітній процес і навчальні програми в закладах освіти України досі зорієнтовані переважно на середнього учня. Педагоги-практики недостатньо володіють спеціальними технологіями, не знають специфіки стратегій навчання обдарованих учнів (поглибленого, збагаченого навчання тощо), які практикуються в європейських закладах освіти.

– *Українські науковці, викладачі закладів вищої освіти недостатньо ознайомлені з:* провідними тенденціями, політикою, законодавствами країн ЄС щодо підтримки талантів, освіти обдарованих; європейськими теоріями обдарованості; практичним досвідом навчання і виховання обдарованих дітей; системою підготовки майбутніх педагогів до роботи з високоздібними учнями в європейських університетах.

– *Науково-педагогічні працівники з України та ЄС мають обмежені контакти у сфері вивчення таланту та обдарованості.* Партнерські контакти та спільні наукові дослідження, конференції українських і європейських університетів проводяться з питань, які мають лише дотичне відношення до навчання та виховання обдарованих учнів. Європейська теорія і практика з пошуку таланту допоки не інтегрована в Україні.

Для подолання названих суперечностей насамперед необхідно здійснити поглиблене **вивчення політики ЄС щодо освіти обдарованих та імплементувати основні ініціативи в законодавчу базу України.**

У ЄС активізована робота, що спрямована на подолання «дефіциту обдарованих і талановитих громадян». На цій проблемі наголошено в «Декларації відповідно до правила 123 Регламенту про підтримку талантів у ЄС» (2012). У документі вказано, що ЄС ще програє «глобальну гонку за талантами» іншим країнам ОЕСР (США, Канада, Ізраїль, Австралія, Японія, Південна Корея та ін.).

Упродовж останніх років для подолання цього в ЄС, з одного боку, створюються умови для розвитку національних систем освіти обдарованих

учнів, а з іншого – широко залучаються талановиті люди із-за кордону. Їм забезпечуються сприятливі можливості для якісної освіти, самореалізації, високого соціального статусу та гідного матеріального життя. Високоосвічені українські вчені, талановита молодь може поповнити інтелектуальний і творчий ресурс ЄС.

У країнах ЄС дається висока оцінка таланту, що визначають національним багатством та особливим видом природних ресурсів. Так, у «Рекомендаціях (1248) щодо розвитку освіти обдарованих і талановитих дітей» [7] визначено важливі принципи, яких необхідно дотримуватися в освітній політиці та практиці роботи з обдарованими, талановитими і творчими дітьми та молоддю. У документі наголошено, що жодна країна насправді не може дозволити собі розтрачувати таланти. Для цього потрібні відповідні інструменти, визнання та повага індивідуальних відмінностей насамперед на рівні законодавства. Якщо вчасно не виявляються інтелектуальні, творчі та інші можливості й потенціали особистості, то це розцінюють як втрату людських ресурсів.

Така позиція задекларована також у Будапештській декларації про підтримку талантів (2011) [8], де зазначено, що обдарованість і талант оцінюють як «особливий вид природних ресурсів», які є в кожній країні. Вони вважаються національним багатством, інтелектуальним і духовним капіталом, основою інновацій і конкурентоспроможності держави. Щоб бути економічно, соціально та культурно розвиненою, жодна країна не може дозволити собі марнувати таланти і втрачати людські ресурси. У документі наголошено на необхідності розвитку «культурного і творчого секторів», підтримки творчих і талановитих громадян, важливості їхнього внеску в культурне та мовне розмаїття, забезпечення культурної спадщини Європи: Договір про Європейський Союз, ст. 2; Хартія основоположних прав Європейського Союзу, ст. 11 і 13; повідомлення Комісії «Новий європейський порядок денний для культури» (2018), Creative Europe Programme (2021 to 2027).

Висока оцінка талантам надається також в останніх документах ЄС, зокрема у: Стратегії «Європа 2020»; Молодіжній стратегії ЄС на 2019–2027, програмі «Креативна Європа 2021–2027»; Повідомленні комісії до Європейського парламенту, Ради, Європейського економічного та соціального комітету та комітету регіонів «Залучення навичок і талантів До ЄС» (2022) тощо. В них актуалізовано запит на талановитих особистостей і важливість розвитку обдарованості на різних вікових етапах.

У Рекомендаціях (1248) серед головних напрямів освітньої політики роботи з обдарованими дітьми були визначені й такі, що пов'язані зі спеціальною підготовкою педагогів. Зокрема рекомендовано включити в програми підготовки

вчителів вивчення стратегій ідентифікації обдарованих учнів, сприяти поширенню інформації про обдарованих дітей серед усіх, хто працює з ними. Звичайну шкільну систему варто зробити настільки гнучкою, щоб забезпечити задоволення потреб вищих учнів або талановитих учнів.

З 1995 р. в землі Нижня Саксонія (Німеччина) почав діяти закон, що дає змогу використовувати прискорення в навчанні обдарованих учнів. Зараз це утверджене в шкільному законодавстві всіх інших земель цієї країни. Регулярними практиками стало раннє зарахування до початкової школи, прискорення, пропуски класів, відвідування класів із вищими оцінками, співпраця з університетами. У 2006 р. у Австрії було дозволено ранній вступ до обов'язкової шкільної освіти. Шкільне законодавство визначає, що обдаровані діти можуть пропускати заняття, можуть бути звільнені від обов'язкової освіти, відвідувати заняття в університетах з 15-ти років. У Швеції, як і в Фінляндії, обов'язковим став індивідуалізований план розвитку кожної учениці / учня з максимальною адаптацією до різного досвіду дітей.

Для становлення системи роботи з обдарованими дітьми в Україні в контексті євроінтеграційних процесів важливим є вивчення й визнання результатів проведеного у 2006 р. порівняльного дослідження, яке охопило 30 країн. Воно було зроблено для неформальної зустрічі міністрів освіти, що відбулася під головуванням Австрії в Раді ЄС (16–17 березня 2006 р.). Метою дослідження стало вивчення ключових заходів, запроваджених у європейських шкільних системах для виховання обдарованої та талановитої молоді, для подальшого сприяння всім формам розвитку обдарованості в початковій і загальній середній освіті [9].

Аналіз висновків показав, що, з одного боку, проблемою залишається те, що не в усіх 30-ти країнах – учасниках експерименту, обдаровані / талановиті діти та молодь вважаються особами, які мають «особливі освітні потреби» чи «потребують особливої освіти», проте, з іншого – питання їх включення у такий перелік активно обговорюється в законодавчому й освітньому полі низки країн ЄС. В Україні така позиція допоки не набула поширення, не поділяється широким загалом, а інклюзія переважно зводиться до інвалідності.

Як позитивний чинник, також констатовано, що в практиці роботи закладів освіти країн – учасниць дослідження, вже системно організовується різнобічна підтримка здібних, талановитих і обдарованих дітей. Вона започаткована як у межах масової школи (у класі й поза ним), так і у рамках спеціального навчання тощо. Також уряди і науковці названих держав визнають важливість професійно-педагогічного супроводу такої категорії дітей і молоді.

Підкреслено, що, якою б не була прийнята освітня політика, ключова роль в організації роботи з підтримки й розвитку обдарованих і талановитих дітей відводиться педагогам. З огляду на це, варто акцентувати на їхній підготовці. Ідеться про те, що різні психолого-педагогічні та методичні аспекти проблеми обдарованості можуть бути включені в освітні програми початкової освіти вчителів. Залежно від законодавства країн та автономії закладів вищої освіти, це може бути зроблено на обов'язковій або факультативній засадах. Однією з форм удосконалення підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми після закінчення ЗВО є створення курсів підвищення кваліфікації для вчителів, тренінгів професійного зростання зацікавлених у цій професійній площині. Зокрема Європейська рада з високих здібностей (ЕСНА) організовує навчання у відповідному напрямі за кваліфікацією, визнаною на європейському рівні. На сьогодні для вчителів були відкриті та діють стаціонарні міжнародні курси в низці країн (Австрії, Великій Британії, Угорщині, Німеччині, Швейцарії та ін.).

У низці держав ЄС (Австрія, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Нідерланди, Іспанія, Ірландія, Литва, Угорщина, Німеччина, Італія, Румунія, Словаччина, Словенія, Чехія та ін.) активно проводяться психолого-педагогічні дослідження проблеми високих здібностей і таланту, різних аспектів освіти обдарованих. У цьому контексті варто згадати таких дослідників: Е. Bögl, Р. Н. Grabner, С. Resch, S. Rogl (Австрія), В. Ван Гервен, Д. Ротт, К. Фішер (Німеччина), К. О'рейлі (Ірландія), Д. Тодоріна (Болгарія), В. Dyrda, J. Cieslikowska, V. Panek (Польща), Г. Келемен, А. Роман (Румунія), М. К. Gabrijelcic (Словенія).

На території ЄС діють організації, діяльність яких спрямована на пошук талантів і створення умов для їх реалізації: European Council for High Ability (ЕСНА), Міжнародна асоціація Євро-талант, The European Talent Support Network (ETSN). Так, The European Talent Support Network налічується вже 25 центрів у таких країнах, як Австрія, Бельгія, Чехія, Данія, Греція, Нідерланди, Ірландія, Литва, Угорщина, Німеччина, Італія, Швейцарія, Словаччина, Словенія, Іспанія та ін.

Також активною у сфері підтримки освіти обдарованих є діяльність національних організацій окремих держав: Austrian Research Centre for Gifted Education (ÖZBF), Федерального координаційного центру підтримки обдарованості та обдарованих в педагогічних ЗВО Австрії (BFPH); Німецького товариства обдарованих дітей (DGhK – Die Deutsche Gesellschaft für das hochbegabte Kind), Баварського центру обдарованості (Мюнхен, Німеччина); Асоціації обдарованих дітей (Словаччина), Угорської асоціації для обдарованих (Hungarian Association for Gifted), Асоціацією угорських асоціацій підтримки та

лантів (Matehetsz), Угорської національної ради з питань підтримки талантів (Hungarian National Talent Support Council), Академії обдарованих дітей і Португальська національної асоціації (Португалія) тощо.

Отже, з урахуванням планів України щодо вступу в Європейський Союз, модернізація освіти обдарованих учнів має бути організована відповідно до європейських стандартів і вимог. Окрім того, сучасні виклики та трансформації додають ще й інших завдань. Порівняння законодавчої бази, теоретичних досліджень і досвіду у сфері пошуку високоздібних і талановитих особистостей, створення сприятливих умов для їхньої самореалізації дає змогу визначити декілька важливих напрямів роботи:

1. *Упорядкування вітчизняної термінологічної бази за темою обдарованості відповідно до європейської, уніфікація ключових дефініцій на теоретичному рівні, унормування основних понять з проблеми обдарованості на законодавчому рівні.* Потрібно проаналізувати і врахувати найкращі підходи та стандарти освіти обдарованих учнів, які діють в країнах – членах Європейського Союзу. Це передбачає впровадження рекомендацій ЄС з питань освіти обдарованих, сприяння міжнародним обмінам і співпраці у сфері розвитку обдарованості. Ідеться також про визнання статусу талановитих і обдарованих особистостей як осіб з особливими потребами. Для їх задоволення вони мають бути забезпечені сприятливими освітніми умовами і додатковими ресурсами, які дають змогу повноцінно розвивати здібності на власну користь і на благо суспільства загалом. Для високо обдарованих дітей, як і інших категорії осіб з особливими освітніми потребами, потрібно створювати адекватні освітні можливості, щоб вони повністю розкрити свій потенціал.

2. *Створення в українській освіті законодавчої та методичної бази для реалізації принципів диференціації та персоналізації.* Це передбачає створення умов для індивідуального навчання залежно від потреб і здібностей кожного учня. Замість узагальненої підготовки всіх учнів за стандартними програмами, потрібно формувати гнучкість системи освіти, яка дасть змогу адаптувати навчання до потреб кожного окремого учня. Законодавчо потрібно закріпити право обдарованих дітей вчитися за спеціалізованими програмами. Деякі кроки до цього вже зроблені, зокрема вже почали розвивати спеціалізовану освіту. Натомість зовсім не реалізовано принцип прискореного навчання, який базується на скороченні термінів навчання. У сенсі вищезначених принципів важливо також впроваджувати такі сучасні форми навчання обдарованих учнів, як менторинг і тьюторинг. Загалом учні повинні мати доступ до освіти такого рівня, який відповідає їхнім праг-

ненням, а також мати можливість активно впливати на своє навчання, обирати предмети, профілі чи спеціалізації, вибудовувати власну освітню траєкторію, яка відповідає їхнім інтересам і майбутнім кар'єрним амбіціям.

3. *Підготовка вчителів і фахівців для роботи з високообдарованими учнями.* Необхідно створити систему професійної підготовки майбутніх педагогів, а також підвищення кваліфікації вчителів-практиків та інших фахівців, які працюють з обдарованими учнями, з урахуванням європейських стандартів. Це передбачає введення в освітні програми підготовки студентів педагогічного і психологічного профілів спеціальних курсів із теорії та методики обдарованості. Це має охоплювати організацію міжнародних стажувань, навчальних програм з участю європейських експертів і впровадження системи професійного розвитку для вчителів. Окрім цього, нагальною є підготовка сучасних різновидів педагогічних фахівців – менторів, тьюторів, учителів-дослідників, тренерів з навчання роботі зі штучним інтелектом та ін. Бажано організовувати професійні спільноти, а також долучатися до подібних спільнот, які вже функціонують в Європі.

3. *Упровадження політики полімовної освіти, формування іншомовної компетентності.* З урахуванням перспектив вступу України до Європейського Союзу важливо звернути увагу на розвиток іншомовної компетентності обдарованих учнів. З огляду на це, потрібно вивчати та впроваджувати європейську політику полімовної освіти, створювати умови для вивчення європейських мов, зокрема англійської, яка є ключовою мовою комунікації в ЄС. Також можна розглянути можливості впровадження інших європейських мов у навчальні програми, вивчати методику та досвід провідних країн Європи, у яких реалізується багатомовність в освіті. Це допоможе обдарованим учням в майбутньому шукати найновішу інформацію, брати участь у різних програмах, академічному обміні та спілкуватися з молоддю з інших країн, гідно презентувати власні дослідження, творчі роботи на європейському і світовому рівнях.

5. *Налагодження міжнародного партнерства.* Для успішного вступу до Європейського Союзу варто активно розвивати міжнародне партнерство в галузі освіти обдарованих учнів. Це можуть бути обміни досвідом і знаннями з країнами ЄС, проведення спільних наукових досліджень, зокрема порівняльних, стажування в європейських університетах, розроблення та участь у спільних проєктах, організація конференцій і семінарів із міжнародною участю, членство в європейських організаціях з підтримки талантів, програм академічної мобільності, що спрямовані на вивчення та розвиток обдарованості. Така співпраця допоможе впроваджувати

провідні практики та наближати освітні стандарти України до європейських.

6. *Забезпечення доступу до європейських ресурсів*. Важливо забезпечити доступ обдарованих учнів до європейських навчальних ресурсів, електронних бібліотек, баз даних і платформ для самостійного навчання. Також необхідно інформувати дітей і молодь про програми підтримки обдарованих, що діють на території ЄС, сприяти їхній участі. Це буде сприяти формуванню європейських цінностей, розширить можливості для творчої реалізації, дають учням змогу використовувати сучасні інструменти та матеріали, що сприятимуть їхньому розвитку та інтеграції в європейське освітнє середовище.

З огляду на важливість освіти обдарованих учнів і ролі талановитих громадян як національної еліти в розбудові України як сильної та конкурентоздатної держави, перспективою подальших досліджень вбачаємо вивчення досвіду освіти обдарованих в окремих країнах ЄС, зокрема в німецькомовних. Отримані результати мають стати предметом обговорення науковців, педагогів-практиків та інших осіб, які зацікавлені освітою обдарованих, а також мають бути імplementовані в українську систему освіти з урахуванням національних традицій.

Використані літературні джерела

1. Юшкевич Ю. С. Модернізація освіти в умовах європейської інтеграції України / Ю. С. Юшкевич // Гілея: науковий вісник. – 2019. – Вип. 141(2). – С. 165–168. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_141%282%29_38.

2. Модернізація організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти: метод. посіб. / [А. Е. Бойко, В. В. Вербицький, А. В. Корнієнко, О. В. Литовченко; за ред. В. В. Мачуського]. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. – 223 с. – URL: <https://lib.iitta.gov.ua/723075/>.

3. *Піонтковський-Вихватень Б. О.* Модернізація змісту навчання обдарованих учнів у загальноосвітніх школах України (друга половина ХХ століття): дис. ... канд. пед. наук / Б. О. Піонтковський-Вихватень. – Київ, 2019. – 304 с. – URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27630/>.

4. *Льченко О. Г.* Навчальне середовище для обдарованості дітей / О. Г. Льченко // Обдаровані діти – скарб нації: матеріали II Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 18–22 серп. 2021 р.). – Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. – 574 с. – С. 254–256. – URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729483/>.

5. *Бойченко М. А.* Менторство як форма підтримки обдарованих і талановитих в країнах ЄС та США / М. А. Бойченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 7. – С. 3–9. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_7_3.

6. *Бойченко М.* Педагогічна підтримка артистично обдарованої учнівської молоді: досвід європейських

країн / М. Бойченко, І. Чистякова // Актуальні питання мистецької освіти та виховання. – Суми, 2019. – Вип. 1–2 (13–14). – С. 221–230. – URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/8343/1/Boichenko_Chystiakova.pdf.

7. Рекомендація 1248 про освіту обдарованих дітей // Парламентська Асамблея Ради Європи. Брюссель: Рада Європи. – 1994. – URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=15282&lang=en>.

8. Budapest Declaration on Talent Support Conclusions of the Hungarian EU Presidential Conference on Talent Support. Hungarian EU Presidential conference on Talent Support and First European TalentDay 7–9 April 2011, Budapest. – URL: https://talentcentrebudapest.eu/sites/default/files/budapest_declaration_on_talent_support_eng.pdf.

9. Specific Educational Measures to Promote all Forms of Giftedness at School in Europe Working Document. – 2006. – URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7de9cb30-5138-4a0a-a574-cd55ef94ef36>.

References

1. Yushkevich, Yu. S. (2019). Modernizatsiya osvity v umovakh yevropeys'koyi intehratsiyi Ukrayiny. [Modernization of education in the conditions of European integration of Ukraine]. *Hileya – Gilea*. Vol. 141(2). P. 165–168. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_141%282%29_38 [in Ukrainian].

2. Boyko, A. E., Verbytskyy, V. V., Korniyenko, A. V., & Lytovchenko, O. V. (2020). *Modernizatsiya orhanizatsiyi osvithnoho protsesu v zakladakh pozashkil'noyi osvity* [Modernization of the organization of the educational process in out-of-school education institutions]. Kropyvnytsky, 223 p. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/723075/>. [in Ukrainian].

3. Piontkovskyy-Vykhvatenen, B. O. (2019). Modernizatsiya zmistu navchannya obdarovanykh uchniv u zahalnoosvitnikh shkolakh Ukrayiny (druha polovyna KHK stolittya) [Modernization of the content of education of gifted students in secondary schools of Ukraine (second half of the 20th century)]. *Thesis Candidat's of Sciences*. Kyiv, 304 p. Retrieved from: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27630/> [in Ukrainian].

4. Ilchenko, O. H. (2021). Navchalne seredovyshechche dlya obdarovanosti ditey [Educational environment for gifted children]. *Obdarovani dity – skarb natsiyi – Gifted children are a treasure of the nation*. Kyiv, P. 254–256. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/729483/> [in Ukrainian].

5. Boychenko, M. A. (2014). Mentorstvo yak forma pidtrymky obdarovanykh i talanovytykh v krainakh YES ta SSHA. [Mentoring as a form of support for the gifted and talented in the EU and the USA] *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyini tekhnolohiyi – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 7. P. 3–9. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_7_3 [in Ukrainian].

6. Boychenko, M., & Chystyakova, I. (2019). Pedagogichna pidtrymka artystychno obdarovanoi uchnivskoyi molodi: dosvid yevropeyskykh krain [Pedagogical support of artistically gifted student youth: experience of European countries]. *Aktualni pytannya mystetskoyi osvity ta vykhovannya – Current issues of art education and upbringing*. Sumy. Vol. 1–2 (13–14), P. 221–230. Retrieved from: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/8343/1/Boichenko_Chystiakova.pdf [in Ukrainian].

7. Recommendation 1248 «Education for gifted children» (1994). *Parliamentary Assembly of the Council of Europe*. Brussel. Retrieved from: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=15282&lang=en>.

8. Budapest Declaration on Talent Support Conclusions of the Hungarian EU Presidential Conference on Talent Support. *Hungarian EU Presidential conference on Talent Support and First European TalentDay 7–9 April 2011*. Budapest. Retrieved from: https://talentcentrebudapest.eu/sites/default/files/budapest_declaration_on_talent_support_eng.pdf.

9. *Specific Educational Measures to Promote all Forms of Giftedness at School in Europe Working Document* (2006). Retrieved from: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7de9cb30-5138-4a0a-a574-cd55ef94ef36>.

Kovalova Oksana, PhD in Psychological Sciences, Head of the Giftedness Development Design Department at the Institute of the Gifted Child of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Demchenko Olena, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Primary Education of Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynsky, Vinnytsia, Ukraine

MODERNIZATION OF GIFTED EDUCATION ON THE PATH TO EUROINTEGRATION

Summary.

The article is based on the research of European policies in the development and support of gifted and talented education seekers. It is dedicated to understanding the differences and deficiencies in Ukrainian gifted education and identifying directions for its modernization. The article explores the experience of European countries, analyzes the activities of critical organizations and decisions made by governments and the Council of Europe, and examines the main supports for giftedness. A concise analysis and role of documents containing recommendations for supporting gifted and talented education seekers are provided, namely: «Recommendation 1248 (1994) Education for gifted children», “Budapest Declaration on Talent Support Conclusions of the Hungarian EU Presidential Conference on Talent Support”, “Specific Educational Measures to Promote all Forms of Giftedness at School in Europe”. The authors note that issues in the legislative, theoretical, and practical fields in both European countries and Ukraine require further resolution. These include, among others, the non-recognition of highly gifted students as individuals with special needs, terminological inconsistency, limited connections between experts from Europe and Ukraine in this field of knowledge, and insufficient study of each other's approaches. Nevertheless, most developed countries have made significant progress in implementing talent preservation policies, namely the recognition of the uniqueness of the gifted, the establishment of particular approaches at the legislative level, such as acceleration and differentiation of education, the introduction of teacher training programs in this field of knowledge, and the conduct of psychological and pedagogical research. Based on the studied experience, the authors attempt to outline ways to improve education in the field of giftedness in Ukraine. The authors plan to continue exploring the experience of education for the gifted in individual countries of the European Union, particularly in German-speaking countries.

Keywords: gifted students; high abilities; special needs; educational policy; Ukrainian education; European Union.

Стаття надійшла до редколегії 19 травня 2023 року